

SINDROMUL IMUNO-DEFICITAR ACHIZIȚIONAT (HIV/SIDA)

12.1. ASPECTE GENERALE

SIDA este o problemă pentru întreaga omenire, o boală incurabilă și fără remedii specifice de profilaxie. În mai multe publicații științifice sa menționat că SIDA este boala care „dă timp pentru a muri” și care „dă timp morții să trăiască”.

Primele descrieri clinice ale boli au fost efectuate în SUA, în anul 1981, la homosexuali. Agentul patogen a fost identificat în anul 1983. El este un retrovirus cu acțiune limfotropă și neurotropă denumită HIV.

Evoluția bolii se caracterizează prin:

- creșterea multiplicării virusului;
- apariția tulpinilor virale mai virulente, mutante;
- distrugerea progresivă a sistemului imun;
- infecții oportuniste, cancer care evoluează grav.

Cum ar putea fi definită SIDA?

– Infecția cu virusurile imunodeficienței umane (HIV₁ și HIV₂) este o boală virală umană foarte contagioasă, caracterizată prin afectarea sistemului imun, predominant a limfocitelor, prin evoluție îndelungată de la boala acută urmată de o perioadă latentă până la declanșarea sindromului de imunodeficiență dobândită (SIDA) cu sfârșit letal.

– Boala care atestă existența unei deficiențe în imunitate (imunitate mediată celular) la o persoană în absența oricărei alte cauze ce ar explica-o. Maladiile care indică prezența sindromului (SIDA) pot fi determinate de diverse microorganisme (protozoare, fungi, bacterii, virusuri).

Infecția HIV/SIDA într-un termen relativ scurt a afectat toate continentele și țările. Pandemia de HIV/SIDA prezintă un pericol real pentru omenire, securitatea unor state, aducând cele mai mari prejudicii morale, sociale și economice. Conform datelor Programului UNAIDS, în lume numărul de persoane cu HIV/SIDA care trăiesc este de 40,3 milioane, dintre ele maturii constituie 38 de milioane (inclusiv femei – 17,5 milioane) și copiii – 2,3 milioane. Numai pe parcursul anului 2005 au fost depistate 4,9 milioane: maturi – 4,2 milioane și copii până la 15 ani – 700 mii. De la debutul epidemiei au decedat din cauza maladiei SIDA mai mult de 25 milioane de oameni, inclusiv în 2004 – 3,1 milioane. Permanent crește numărul femeilor și fetelor afectate de infecția HIV/SIDA.

O particularitate caracteristică pentru pandemia de HIV/SIDA din ultimii ani este creșterea vertiginoasă a numărului de persoane afectate în țările Europei de Est și Asiei Centrale. Un teritoriu cu risc înalt de răspândire a devenit Federația Rusă,

unde au fost depistate 70% din numărul total al persoanelor infectate în această regiune. Pe parcursul a 10 ani epidemia infecției HIV/SIDA în Ucraina a cuprins zeci de mii de persoane (în 1994 au fost oficial înregistrate 183 de cazuri, la mijlocul anului 2004 – 68 000. În Țările Baltice pe parcursul ultimilor 2-3 ani numărul persoanelor HIV-pozitive depistate s-a majorat de 5-6 ori.

În linii generale, procesul epidemic al infecției HIV/SIDA în țările Europei de Est se caracterizează prin următoarele particularități:

- în majoritatea țărilor epidemia se află în faza inițială de dezvoltare și intervențiile oportune, eficace și operative pot reduce răspândirea ei și micșorarea impactului socio-economic;
- peste 80% din numărul persoanelor infectate sau bolnave sunt la vârsta de până la 30 de ani (în țările Europei de Vest cota acestui grup de vârstă constituie doar 30%);
- creșterea rolului căii sexuale de răspândire și tendinței de extindere a infecției în rândurile populației generale;
- existența factorilor sociali și comportamentali (situația socio-economică nefavorabilă, migrația intensivă a populației, utilizarea de către tineret a drogurilor intravenoase), care favorizează răspândirea infecției HIV/SIDA. Programele bazate pe strategia „Reducerea noxelor” realizate în Ucraina, Federația Rusă și Republica Moldova creează condiții esențiale pentru reducerea consumatorilor de droguri și micșorarea riscului de infectare în rândul acestui contingent.

12.2. EPIDEMIOLOGIA HIV/SIDA ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Infecția HIV/SIDA prezintă o problemă prioritară de sănătate publică în Republica Moldova. În 2004 au fost înregistrate 357 de cazuri noi (8,41 la 1 mln.), în 2005 – 533 (12,5 la 100 000 de locuitori). În perioada anilor 1987–2005 au fost depistate 2 782 persoane infectate cu HIV, dintre care 613 persoane din teritoriile de Est ale republicii. Procesul epidemic a cuprins roate teritoriile administrative.

Procesul epidemic pentru ultimii 5 ani se caracterizează prin următoarele particularități:

- Extinderea ariei geografice de răspândire a infecției HIV/SIDA. Infecția se depistează atât în rândul populației urbane, cât și a celei rurale. Ca și în anii precedenți, cea mai înaltă răspândire a infecției are loc în mun. Bălți (prevalența cumulativă 564,43 la 100 mii de locuitori) și în raioanele din preajma acestui municipiu: Glodeni (71,65), Fălești (40,58), Sângerei (34,3). Esențial s-a activizat procesul epidemic în raioanele Căușeni (50,37), Dondușeni (48,52), Rezina (33,39). În teritoriile de Est ale republicii cea mai înaltă răspândire a infecției HIV s-a înregistrat în orașul Tiraspol (190,18) și în raionul Râbnița (164,46).
- Până în anul 2000 procesul epidemic a fost determinat de răspândirea infecției HIV/SIDA în rândul utilizatorilor de droguri intravenos (UDI). În ultimii 5 ani se manifestă scăderea ponderii UDI de la 78,57% în anul 2001 la 35,8% în anul 2005 (MD) și sporirea proporției celor infectați pe cale heterosexuale de la 18,105 în anul 2001 la 60,96% în anul 2005 (MD).
- A sporit ponderea femeilor infectate cu HIV de la 26,72% în anul 2001 la 40,90% în anul 2005. Implicarea femeilor în procesul epidemic creează premise de infectare perinatală. În anul 2002 în cadrul supravegherii de santinelă în municipi-

piile Bălți și Chișinău au fost testate 4 586 de femei gravide și depistată o singură persoană HIV-pozitivă. În anul 2003 au fost testate 10 863 de gravide și depistate 12 HIV-pozitive. Accesibilitatea la consiliere și testare benevolă a gravidelor a majorat numărul gravidelor HIV-pozitive de la 52 în anul 2004 la 71 în anul 2005). În anii 2004-2005 la 22 de copii a fost confirmată infecția HIV perinatală.

- Rămâne la nivel înalt indicele depistării persoanelor infectate cu HIV în rândurile donatorilor de sânge, care a crescut de la 6,54 la 100 000 de donatori în anul 1998 până la 44,31 în anul 2005.

- Numărul absolut de cazuri noi ale infecției HIV/SIDA se află în creștere, crește și incidența anuală a infecției HIV. Acest fenomen este determinat de sporirea accesului populației la testare și de creșterea numărului de persoane testate. O tendință epidemiologică pozitivă este diminuarea incidenței cazurilor HIV la 1 000 de persoane testate de la 2,03 în anul 2001 la 1,35 în anul 2005.

- Infecția HIV/SIDA în mare măsură afectează persoane de vârstă reproductivă, inclusiv vârsta de 15-24 de ani: a. 2001 – 74 de persoane sau 35,24% din numărul total de persoane depistate (10,59 la 100 000 de locuitori ai grupului de vârstă respectivă); a. 2002 – 46 de persoane, respectiv 30,87% și 6,59; a. 2003 – 45, respectiv 26,32% și 6,44; a. 2004 – respectiv 67 – 48% și 9,6 și a. 2005 – 82 – 26,36% și 11,74 la 100 000 de locuitori ai grupului respectiv de vârstă.

- Pe parcursul anilor 2001-2005 esențial s-a mărit numărul persoanelor cu infecție HIV/SIDA, grupul C, simptomatologie severă, SIDA propriu-zisă, care a fost diagnosticată la 220 de persoane. Cele mai frecvente maladii SIDA asociate (indicatoare) diagnosticate sunt infecția cu *Mycobacterium tuberculosis* pulmonară (123 de persoane), candidoza tractului digestiv (78 de persoane) și sindromul de istovire (67 de persoane). Au decedat de SIDA 106 persoane.

Au fost elaborate și implementate:

- Standarde de ramură: „Îngrijirea paliativă a persoanelor infectate cu HIV și bolnave cu SIDA” (a. 2001), „Tratament cu preparate antiretrovirale specifice pentru persoanele infectate cu HIV și bolnave de SIDA și profilaxia transmiterii infecției HIV materno-fetale, expunerii profesionale” (anii 2001 și 2003), „Supravegherea epidemiologică a infecției HIV/SIDA” (a. 2002);

- Instrucțiuni, recomandări metodice și ghiduri: Instrucțiune cu privire la organizarea regimului antiepidemic în laboratoarele și secțiile de diagnostic al SIDA, hepatitelor și altor infecții virale (a. 2004), Ghidul „Infecția HIV/SIDA cu transmitere materno-fetală” (2004), Modulul „Infecția HIV/SIDA cu transmitere materno-fetală” (2004), Ghidul metodic „Consilierea pre- și post-test HIV” (a. 2005).

Permanent se efectuează instruirea cadrelor medicale, este creat sistemul continuu de pregătire a personalului medical în problemele prevenirii infecției HIV/SIDA, ITS și altor infecții transmisibile prin sânge. În programele de pregătire, reciclare și atestare a medicilor, lucrătorilor medicali cu studii medii sunt incluse compartimente speciale pe problema în cauză. Anual pentru medici și asistentele medicale se organizează seminare zonale de instruire, la locul de lucru pentru organizatori, manageri ai instituțiilor medico-sanitare publice și specialiști (medici de familie, obstetricieni, chirurghi, infecționiști, epidemiologi, dermatovenerologi, narcologi, transfuziologi etc.). În scopul perfecționării cunoștințelor și experienței profesionale specialiștii IMSP sistematic participă la seminare și treninguri de nivel național și internațional.

Persoanele infectate cu HIV și bolnave de SIDA se află la evidență medicală, periodic sunt dispensarizați, li se acordă asistență medicală, inclusiv paliativă. Pentru persoanele cu HIV/SIDA sunt create condiții de spitalizare, de monitorizare a stării sănătății și tratamentului. La 31.12.05 au beneficiat de tratament specific antiretroviral 216 persoane, dintre care 208 maturi și 8 copii, tratament profilactic specific au primit 96 de gravide HIV-pozitive și 97 de copii născuți din mame HIV-pozitive. Copiii născuți din mame infectate cu HIV în primul an de viață sunt gratuit asigurați cu produse pentru alimentație artificială. În scopul micșorării influenței infecției HIV/SIDA asupra sănătății femeilor și prevenirii transmiterii de la mamă la făt a fost elaborat, editat ghidul „Infecția HIV/SIDA cu transmitere matern-fetală”, create două centre specializate de naștere în ICȘOSM și C și în Centrul perinatal din mun. Bălți.

În realizarea activităților de prevenție a infecției HIV/SIDA și ITS se concurează cu ONG implicate în Rețeaua HIV/SIDA (40 de ONG) și au organizații internaționale (UNDP, Fundația Soros, Open Institute New York, OMS, UNAIDS, Fundația SIDA Est/Vest etc.). În consolidarea capacităților, realizarea activităților de contracarare a epidemiei HIV/SIDA au fost organizate și desfășurate întruniri ale sectorului guvernamental și ONG din Moldova, care activează în domeniul HIV/SIDA și adoptate recomandări privind rolul societății civile în prevenirea HIV/SIDA. Se realizează programe speciale profilactice în rândul utilizatorilor de droguri, femeilor care practică sex comercial, minorităților sexuale, programelor educaționale, „de la egal la egal”, adolescenților, tineretului, ostașilor, carabinierilor, grănicerilor etc. Se realizează proiecte profilactice în rândul:

- UDI – reducerea;
- persoanelor care practică sex comercial;
- minorităților sexuale;
- șoferilor de cursă lungă;
- grănicerilor;
- persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA.

Funcționează „Rețeaua socială” cu subrețeaua „Rețea SIDA”, „Rețeaua de comunicare în domeniul sănătății”, „Cadrul strategic de comunicare în domeniul HIV/SIDA”.

În scopul îmbunătățirii accesului tinerilor la servicii de sănătate au fost create și activează 12 centre de sănătate pentru tineret, care acordă servicii de consiliere, testare, educare, comunicare și informare în HIV/SIDA.

Au fost elaborate, editate (cu susținerea financiară a organismelor internaționale) și distribuite în rândul populației, colectivelor instituțiilor preuniversitare și universitare, penitenciare; UDI, persoanelor ce practică sex comercial 20 de denuiri de agende, bucle, postere în limbile de stat și rusă în număr de 2,5 mln. de exemplare, au fost repartizate gratis prezervative persoanelor tinere, sexual active, promovând astfel metode de protecție individuală.

Specialiștii în domeniu în perioada 2001-2005 au participat la pregătirea și difuzarea a 2 771 de emisiuni radiofonice și 671 TV, au fost ținute 57 238 de prelegeri, 2 781 048 de convorbiri, 2 465 de serate tematice, elaborate 13 045 buletine sanitare, publicate 1 814 materiale în presă. Se desfășoară activități în limitele cadrului strategic de comunicare în HIV/SIDA.

12.3. PROGRAMUL NAȚIONAL DE PROFILAXIE ȘI CONTROL AL INFECȚIEI HIV/SIDA

Programul național de profilaxie și control al infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pe anii 2006-2010 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 948 din 05.09.2005 este orientat la promovarea în societate a modului sănătos de viață, care paralel cu extinderea pe larg a activităților și intervențiilor profilactice, depistarea precoce și tratamentul bolnavilor cu HIV/SIDA/ITS va contribui la reducerea cazurilor noi de îmbolnăviri, iar acoperirea integrată cu tratament antiretroviral va îmbunătăți calitatea și speranța de viață, va reduce considerabil riscul transmiterii materno-fetale.

Programul 2006-2010 prezintă o continuitate a Programelor precedente și prevede realizarea următoarelor obiective:

- Unirea eforturilor, implicarea, interacțiunea și coordonarea activităților structurilor statale, organelor administrației publice locale, persoanelor particulare, inclusiv ale persoanelor în viață infectate cu HIV/SIDA, ale ONG și organizațiilor internaționale ca parteneri în realizarea activităților de combatere a infecțiilor HIV/SIDA/ITS în Republica Moldova.

- Atragerea și utilizarea rațională a mijloacelor financiare bugetare, celor din granturi, proiecte de realizare a programelor de comunicare, sensibilizare și instruire a populației.

- Desfășurare activităților profilactice în rândul populației în general și grupurilor-țintă, extinderea și asigurarea asistenței medicale, tratamentul, asistența și susținerea persoanelor infectate cu HIV/SIDA/ITS.

- Dezvoltarea sistemului de asigurare socială garantată și asigurarea accesului persoanelor afectate de HIV la serviciile medicale.

- Succesiunea și durabilitatea în planificarea și efectuarea activităților și intervențiilor.

- Ameliorarea situației epidemice, prevenirea răspândirii infecțiilor HIV/SIDA/ITS, reducerea incidenței HIV în rândul tineretului și a consecințelor negative asupra individului, comunității și societății, crearea condițiilor optime pentru îmbunătățirea calității vieții, în conformitate cu Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova până în anul 2015.

În Program sunt trasate 9 strategii care vor contribui la reducerea intensității răspândirii infecției HIV/SIDA/ITS, minimizând consecințele negative la nivel de individ și societate:

I. Dezvoltarea, consolidarea și asigurarea funcționalității sistemului unic național interdepartamental multisectorial de coordonare a activităților structurilor statale și nonguvernamentale în problemele ce țin de controlul și prevenirea infecției HIV/SIDA și ITS.

II. Dezvoltarea capacităților și extinderea acțiunilor de educare, informare și comunicare pentru publicul larg, tineret și grupurile vulnerabile în profilaxia HIV/SIDA/ITS.

III. Dezvoltarea și consolidarea sistemului de supraveghere epidemiologică a infecțiilor HIV/SIDA/ITS cu elemente de generația a II-a (supraveghere comportamentală).

IV. Extinderea acțiunilor de profilaxie a HIV/SIDA/ITS în grupurile vulnerabile în baza consolidării eforturilor statului și ale ONG.

V. Dezvoltarea infrastructurii și a capacităților de acordare a asistenței medicale, sociale și de îngrijire paliativă persoanelor care trăiesc cu HIV/SIDA, membrilor familiilor lor, precum și copiilor afectați de HIV/SIDA.

VI. Extinderea activităților de asigurare cu servicii de consiliere și testare voluntară confidențială în instituțiile medicale publice, în cadrul serviciilor de sănătate pentru tineri.

VII. Consolidarea bazei și extinderea capacităților de prevenire a transmiterii infecției HIV/SIDA și ITS de la mamă la făt.

VIII. Asigurarea securității hemotransfuziilor, intervențiilor medicale sau de alt gen și prevenirea răspândirii nozocomiale a infecției HIV/SIDA și a sifilisului.

IX. Suplimentarea și extinderea acțiunilor de prevenire, diagnostic, tratament și îngrijire a persoanelor cu infecția mixtă HIV/TB, inclusiv în instituțiile penitenciare.

Realizarea strategiilor, obiectivelor și acțiunilor prevăzute în Program va reduce intensitatea răspândirii infecției HIV/SIDA/ITS, minimizând eventualele consecințe negative.

În a. 2005 au fost întreprinse măsuri și efectuate activități în domeniul ajustării bazei legislative în problemele HIV/SIDA. În Republica Moldova Legea cu privire la profilaxia maladiei SIDA a fost adoptată de Parlament la 25 mai 1993 și a servit ca instrument eficient în efectuarea activităților de prevenire a infecției HIV/SIDA, instruire, educare, acordare a asistenței medicale acestei categorii de persoane. Din momentul adoptării Legii au parvenit schimbări în situație și în tendințele epidemice ale infecției HIV/SIDA. A sporit potențialul în efectuarea activităților de prevenire, accesul populației la testare, persoanele care trăiesc cu HIV/SIDA au acces la tratament antiretroviral specific și la tratamentul bolilor oportuniste. S-a acumulat experiența națională și internațională în profilaxia infecției, inclusiv în elaborarea, adoptarea și aplicarea actelor legislative. Legea precedentă conține unele elemente care lezează drepturile omului, precum ar fi testările obligatorii ale unor contingente etc.

Proiectul legii a fost elaborat în baza evaluării cadrului național legislativ în infecția cu HIV/SIDA, inclusiv și drepturile omului, efectuate în cadrul Proiectului PNUD Moldova „Parteneriatul împotriva HIV/SIDA în țările CSI și Europei de Est” și în cadrul Proiectului „Fortificarea supravegherii și răspunsul la bolile infecțioase în Europa de Sud-Est.

Componenta II. Fortificarea supravegherii ghidurilor, politicilor și legislației pentru prevenirea și controlul bolilor infecțioase în Republica Moldova”, 2005.

Proiectul este îndreptat spre extinderea ariei de aplicare în realizarea activităților strategice de prevenire, spre extinderea, realizarea obligațiilor țării și aducerea în corespundere cu normele legislative internaționale.

La elaborarea proiectului legii au fost luate în considerare recomandările Conceptului legii-model CSI (*Концепция модельного закона «О противодействии ВИЧ и СПИДу в государствах-участниках СНГ», 2005*).

Proiectul legii a fost avizat de Ministerul Justiției, Ministerul Educației și Tineretului, Ministerul Finanțelor și Ministerul de Interne discutat cu reprezentanții societății civile. Propunerile și obiectivele au fost incluse în proiectul legii.